

Biografija

Vincas Grybas – vienas žymiausių XX a. pirmos pusės mūsų dailininkų, nepralenkta paminklinių skulptūrų kūrėjas, vienintelis skulptorius, sugebėjęs projektuoti paminklą ne vien kaip dailininkas, bet ir kaip architektas, puikiai išmanęs skulptūros medžiagos savybes bei jos įgyvendinimo niuansus.

Skulptorius Vincas Grybas gimė 1890 m. spalio 3 d. Šakių apskrities Lukšių valsčiaus Pelenių kaime. Potraukį skulptūrai Vincas Grybas pajuto labai anksti. 1904 m., Zyplių dvaro grafo Tomo Potockio dėka, Vincas Grybas, būdamas vos 14 metų, išsiunčiamas mokytis skulptoriaus amato į Varšuvą. 1904–1910 m. mokėsi privačioje Varšuvos dailės mokykloje, 1910–1914 m. studijavo (su pertrauka) Varšuvos dailės mokykloje, pas skulptorių Pijų Velionskį – Veliuoniškį. Prasidėjus I Pasauliniam karui, 1914–1917 m. buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, dalyvavo fronte. 1918 m. grįžo į Lietuvą, gyveno Misiūnų kaime netoli Ilguvos. 1922–1923 m. vadovavo Lietuvos kooperacijos bendrovių sąjungos valdybos Importo-eksperto skyriui. 1923–1925 m. studijavo Kauno meno mokykloje pas Kajetoną Sklėrių. 1925–1928 m. studijavo skulptūrą ir keramiką Paryžiuje: Didžiosios lūšnos akademijoje (Académie de la Grande Chaumière) pas Emilį Antuaną Burdelį, Sevro taikomosios dailės aukštojoje mokykloje (École nationale supérieure de céramique) ir Nacionalinėje meno ir amatų konservatorijoje (Conservatoire national des arts et métiers). Nuo 1925 m. dalyvavo parodose, keliavo po Italiją, Vokietiją, Austriją, Čekoslovakiją. 1928 m. sugrįžo į Lietuvą ir apsigyveno Meškeliūnų kaime, Paežerėliuose. Nuo 1929 m. gyveno Jurbarke. Buvusioje Vasilčikovo dvaro kontoroje įsirengė gyvenamąjį namą, skulptūros dirbtuvę, liejyklą. 1941 m. liepos 3 d. buvo vokiečių sušaudytas Jurbarke kartu su kitomis genocido aukomis.

Kūryba

Studijavęs Varšuvoje, Paryžiuje ir Prahoje, apvažiavęs daugelį Europos šalių, jis puikiai žinojo to meto paminklus. Skulptorius sukūrė nuostabių, Lietuvą puošiančių darbų. Simono Daukanto paminklas Papilėje (1928–1930 m.). Lakoniška forma, puiki erdvinė architektūra, stiliaus vientisumas. Dauguma skulptoriaus paminklų – erdviniai. Jie skirti aikštėms ir gerai matomi iš visų pusių.

Vinco Grybo sukurti paminklai šiandien Lietuvoje įdomūs ir kaip nauja paminklo statybos vadybos forma. Paminklai neoklasikinės krypties – iškilmingi, juose įprasminama tautinė dvasia, būdinga sukaupta plastika, išplėtoti postamentai, architektūros ir skulptūros darna. Naudojo originalią patvarią medžiagą (cementas, pripildytas marmuro ir granito grūdelių).

Be Simono Daukanto paminklo Papilėje vieni iš svarbiausiųjų skulptoriaus darbų minėtini ir Vytauto paminklai. Artėjant Vytauto 500 metų jubiliejui ir Nepriklausomybės dešimtmečiui Grybas gavo pasiūlymą sukurti tokį paminklą (skirtą Nepriklausomybės jubiliejui) Jurbarke. Jis sumanė šią idėją įkūnyti simboliškai, įamžindamas Vytauto atminimą. Lėšų buvo nedaug, todėl reikėjo tenkintis biusto forma. Šį paminklą jis kūrė atsidėjęs, nes ieškojo tautos didvyrio idealo. Paminklas pasižymėjo monumentalumu – aukštis siekia 7 metrus, o pats biustas 1,70 m. Dailininkas išryškino savimi pasitikinčio, energingo ir ateities viziją reginčio žmogaus charakterį. Paminklas buvo atidengtas 1930 m. rudenį. Tarp to meto nepriklausomybės paminklų jis išsiskyrė profesionalumu ir raiškia plastine forma, o paties V. Grybo kūryboje tai buvo žingsnis į tolesnes aukštumas – kaip pasiruošimas Vytauto Didžiojo paminklo kūrimui Kaune. Jurbarke pastatytas paminklas, vienas iš daugelio šiam kunigaikščiui sukurtų paminklų, išliko nenugriautas iki mūsų dienų.

Be šių paminklų, žymiausi skulptoriaus kūriniai yra 1925 m. sukurta tvora su pelėdomis ir vazomis buvusioje Kauno meno mokykloje. 1931 m. – Vytauto Didžiojo paminklas Kaune (neiškilo, atkurtas 1991 m. prie Kauno miesto savivaldybės pastato), 1934 m. – paminklas Vincui Kudirkai – Kudirkos Naumiestyje, 1934 m. – „Žemaičio“ skulptūra Raseiniuose, 1934 m. – Povilo Matulionio paminklinė lenta Dotnuvoje, 1935 m. – Petro Vileišio paminklas Pasvalyje. Taip pat sukurta nemažai biustų, antkapinių

paminklų, medalių, medallonų, bareljefų. Iš žymesnių paminėtini keli J. Basanavičiaus, P. Vileišio ir P. Matulionio memorialinės lentos bareljefai.

Mažiausiai žinoma dailininko kūrybos sritis – religinės tematikos kūriniai. Žymiausias iš jų – Sintautų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios didysis altorius. Karo metais nuo gaisro nukentėjus bažnyčiai, šis altorius išliko sveikas, bet nukentėjo vėliau, nes ilgus metus bažnyčia stovėjo be stogo. Pastąčius naują Sintautų bažnyčią 1995 m., buvo atkurtos ir atstatytos V. Grybo skulptūros. Prie religinės tematikos kūrinių reikėtų priskirti ir Kavarsko bažnyčios didžiojo altoriaus projektą (1930-1931), deja, taip ir neįgyvendintą. Tokių projektų, kuriuos galima pamatyti tik kaip gipsinius modelius eskizus ar piešinius V. Grybas paliko gana daug. Iš jų pats išpūdingiausias ir rimčiausias būtų buvęs Birutės ir Kęstučio paminklas Palangoje (1937). Paminklas iš tiesų būtų buvęs išpūdingas – net 13 m aukščio, padarytas iš rausvo lauko granito su bronzinėmis figūromis. Deja, šis projektas, kaip ir daug kitų puikių skulptoriaus sumanymų, dėl įvairių priežasčių, dažniausiai – lėšų stokos, liko neįgyvendintas. Tuo metu taip pat buvo sukurtos Jurbarko kapinių vartų vazos bei skulptūros: arkangelų Gabrieliaus ir Mykolo.

Vincas Grybas – nepralenktas paminklinių skulptūrų kūrėjas. Jis ryškiausia šios srities žvaigždė, tad ir jo palikimas Lietuvoje yra išskirtinis.